

Een psycho-politiek profiel van gematigden en links- en rechts-extremisten

Alain Van Hiel

SAMENVATTING VAN:

Van Hiel, A. (2012). A Psycho-Political Profile of Moderates and Left-Wing and Right-Wing Extremists. *European Journal of Political Research*, 51 (2), 166-203.

Kunnen wij ooit politiek extremisten echt begrijpen? Of is er iets dat hen 'heel anders' maakt, nauwelijks te begrijpen voor de gewone ziel, hoe hard we ook ons best zouden doen om 'extreem' te denken? Wij trachten deze vraag te beantwoorden door gebruik te maken van de *European Social Survey* – een tweejaarlijkse enquête die in representatieve steekproeven in een 20-tal Europese landen afgenomen wordt. In een tweede studie analyseren wij een kleine steekproef van extremisten verzameld in Vlaanderen.

Wie is 'extremist'?

Volgens het woordenboek is een 'extremist' iemand die extremen aanhangt, zeker voor politieke onderwerpen, of iemand die extreme doctrines aanhangt. Dit kan op twee wijzen bekeken worden. Extremisme kan enerzijds betekenen dat

men extreem lage en hoge scores behaalt op een voor ideologie relevante variabele. Anderzijds zijn er ideologieën die men als extreem bestempelt, zoals communisme en anarchisme. Men dient eveneens rekening te houden met het feit dat extremisme afhangt van de sociale en culturele context. Bijvoorbeeld, iemand die twee eeuwen geleden vond dat seks voor het huwelijk moest kunnen, zou toen als een extremist zijn afgeschilderd, terwijl dit nu door het merendeel van de bevolking als normaal wordt beschouwd. Nochtans was het heel moedig om in die tijd zo tegen het geldende gedachtegoed in te gaan.

Onderzoeksvraag

In dit onderzoek gaan we na of gematigden en extremisten van de linker- en rechterkant verschillend zijn. Vroeger onderzoek heeft uiteraard gemiddelde ver-

schillen aangetoond tussen deze groepen met betrekking tot, bijvoorbeeld, hun autoritairismescores en de vooroordelen die ze koesteren. Wij wilden een stap verder gaan door niet enkel te focussen op kwantitatieve tussengroepverschillen, maar in plaats daarvan op kwalitatieve verschillen en meer bepaald op de wijze waarop deze groepen politieke thema's bekijken. We baseren ons op een model dat gebruikt wordt in de forensische en klinische psychologie, waarbij aandacht gaat naar verschillende kwalitatieve niveaus. Deze niveaus hebben betrekking op de correlaties tussen items en/of schalen. Kort gesteld komt het erop neer dat een concept betekenis krijgt in de mate dat het gerelateerd is aan andere concepten. Laat me hiervan een eenvoudig voorbeeld geven. Indien we de aanwezigheid van een stoel associëren met een tafel en ander meubilair, dan zullen we er wellicht op gaan zitten. Indien echter een stoel enkel aan warmte doet denken, is de kans groot dat we het hout ervan in de kachel gooien. Toegepast op ons onderzoek: als groepen dezelfde wijze van politieke perceptie delen, dan dienen items soortgelijk te laden op schalen (interne consistentie) en dienen de schalen op eenzelfde wijze aan elkaar gerelateerd te zijn.

Studie 1. Zevenduizend partijleden nader bekeken

In een eerste onderzoek gebaseerd op de *European Social Survey* analyseerden we de scores van leden van politieke partijen. Deze deelden we in op basis van hun sco-

res op een schaal die varieerde tussen 0 ('Links') en 10 ('Rechts'). Diegenen die deze extreme waarden invulden, werden als extremisten beschouwd en vergeleken met de groepen die in het midden scoorden. Anders dan men zou verwachten, bleek dat er binnen de extreme groepen flink wat variatie was aan opinies, zoals omtrent immigratie en thema's zoals veiligheid, traditie en conformiteit. Met andere woorden, extreme individuen denken niet allemaal 'hetzelfde'. Een ander resultaat was dat in beide extremistische groepen de items keurig op de schalen laadden. Wel werden er verschillen geconstateerd voor de correlaties tussen politiek relevante concepten zoals 'immigratie' en 'veiligheid', wat erop duidt dat men in de verschillende politieke groepen een andere betekenis verleent aan dergelijke concepten.

Studie 2. Een studie onder communisten, anarchisten, gematigden en rechts-extremisten in Vlaanderen

In deze studie werd extremisme geconcipeerd als lidmaatschap aan extreme politieke groeperingen. De steekproef was klein met slechts 20 communisten, 21 anarchisten, 17 gematigden en 11 aanhangers van een extreem-rechtse partij. Ondanks deze kleine steekproeven, werden analoge resultaten verkregen als in Studie 1. Het bleek dat er flink wat variatie was in de ideologische groepen en dat er eveneens kwalitatieve verschillen tussen de groepen waren. Anders dan in Studie 1, werden

deze kwalitatieve verschillen eveneens verkregen wanneer we de items binnen de schalen analyseerden. Eveneens interessant was dat vooral de anarchisten en de extreem-rechtse groep afweken van de gematigde groep en de communisten, terwijl de twee laatstgenoemde groepen meer gelijkenissen vertoonden.

Conclusies

De conclusie van beide onderzoeken is dat er heel wat variatie aanwezig is in groepen van extremisten, waarbij extremisme werd gedefinieerd in termen van extreme scores op een links-rechtsdimensie of in termen van extreme ideologieën. Bijvoorbeeld, in een extreem-rechtse groep constateert men gemiddeld hogere niveaus van anti-immigratieattitudes, maar dit betekent niet dat iedereen in deze groep dezelfde hoge scores behaalt. Integendeel, de variatie binnen extremis-

tische groepen neigt in het algemeen zelfs hoger te zijn dan onder gematigden. De resultaten wijzen er eveneens op dat het niet gemakkelijk is om zich als gematigd individu in de denkwereld van de extremist in te leven. Anders gesteld: 'Ze zijn anders'. Dit heeft een aantal implicaties. Ten eerste, hoe gematigd linkse of rechtse individuen denken over politiek is weinig informatief om extremisme te bestuderen. Nochtans is de meeste 'kennis' over extremisme gebaseerd op degelijke extrapolaties. Ten tweede, omdat de systematische vergelijking van extremisten en gematigden moeilijk is, niet in het minst omdat extremisten een moeilijk bereikbare groep is, zijn historisch materiaal, informatie verkregen uit interviews en dergelijke de enige realistische weg om hen te leren kennen. Hopelijk leidt dit soort materiaal tot een beter begrip van extremisme in het algemeen, alsook van anderen die minder eerbare doelstellingen nastreven, zoals bommenleggers en religieuze fanatici.